

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Рослик Яна Олександрівна

УДК 336.71

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ
КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ**

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Рослик Я. О.

Керівник роботи
Стойко О. Я.
к. е.н., доцент

Житомир – 2019

АНОТАЦІЯ

Рослик Я. О. Управління ліквідністю комерційних банків. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 – фінанси, банківська справа та страхування. – Житомирський національний агроєкологічний університет, Житомир, 2019.

У кваліфікаційній роботі розкриті проблеми зростання та методика оцінки рівня ліквідності вітчизняних комерційних банків; проведено аналіз ліквідності комерційних банків; запропоновано рекомендації щодо удосконалення регулювання та управління ліквідністю комерційних банків.

Ключові слова: ліквідність, комерційний банк, управління, нормативи ліквідності, коефіцієнт покриття ліквідності.

ANNOTATION

Roslik Ya.O. Management of liquidity of commercial banks. - Manuscript.

Qualification work for the master's degree in the specialty 072 – finance, banking and insurance. - Zhytomyr National Agro-Ecological University, Zhytomyr, 2019.

The qualification work reveals the problems of growth and the method of estimating the level of liquidity of domestic commercial banks; analysis of liquidity of commercial banks; Recommendations for improving the regulation and management of liquidity of commercial banks are offered.

Keywords: liquidity, commercial bank, management, liquidity ratios, liquidity coverage ratio

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМИ ТА ОЦІНКА РІВНЯ ЛІКВІДНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ.....	8
Висновки до розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ.....	15
Висновки до розділу 2.....	22
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ	24
Висновки до розділу 3.....	27
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми та аналіз останніх досліджень. Ліквідність банківської діяльності відіграє важливу роль як у роботі окремого банку, так і банківської системи країни загалом. Лише ліквідний комерційний банк може виконувати свої функції і здійснювати операції з обслуговування клієнтів, його рейтинг зростатиме, що значно спростить залучення коштів із зовнішніх джерел, а відтак збільшиться потенційний прибуток. Негативне управління комерційним банком призводить до надлишкової ліквідності та свідчить про проблеми менеджменту банку та показує неспроможність ефективно управляти залученими коштами. Ефективне підтримування достатнього рівня ліквідності – це головна і безумовна мета функціонування комерційного банку. Тому вирішення проблем ліквідності повинно бути найвищим пріоритетом у діяльності комерційного банку, а формування та використання механізму управління ліквідністю банку – першочерговим завданням, що й визначає актуальність дослідження.

Дослідженню банківської ліквідності присвячено багато праць вітчизняних вчених. Цю проблему вивчали Н. П. Баріда, А. М. Герасимович, О.В. Дзюблюк, Л. А. Зверук, Т. І. Євєнко, Л. М. Кіндрацька, В. В. Корнеєв, І.П. Косарева, А. М. Мороз, Б. Л. Луців, Л. О. Примостка, І. Ю. Стукан та ін. Однак в Україні наразі існує необхідність удосконалення підходів до вирішення проблеми підтримання ліквідності комерційних банків, особливо у кризових умовах.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є розкриття теоретичних та практичних засад управління ліквідністю комерційних банків.

Для досягнення поставленої мети сформульовано наступні завдання:

- розкрито теоретичні аспекти оцінки рівня ліквідності вітчизняних комерційних банків;

- проаналізовано ефективність управління ліквідністю комерційних банків;

- запропоновано удосконалення регулювання та управління ліквідністю комерційних банків.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є система управління ліквідністю комерційних банків.

Предметом дослідження є фінансово-економічні відносини, що з'являються при управлінні ліквідністю діяльності банку.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи використано загальнонаукові і спеціальні методи пізнання, а саме: метод узагальнень та наукової абстракції – для розкриття змісту ліквідності комерційних банків; індукції та дедукції – для теоретичного пізнання основ формування системи управління ліквідністю; методи аналізу і синтезу, математичної і фінансової статистики – застосовувалися для характеристики діючої практики управління ліквідністю.

Інформаційна база дослідження: нормативні акти з питань ліквідності банків в Україні; звітні, інформаційно-аналітичні та статистичні дані Національного банку України, звітні документи окремих комерційних банків, дані Державної служби статистики України, дані Міністерства фінансів України, матеріали друкованих засобів масової інформації тощо.

Елементи наукової новизни одержаних результатів. Наукова новизна одержаних результатів проведеного дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні питань та розробці комплексу практичних рекомендацій з відновлення ліквідності банку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці практичних рекомендацій по зростанню ліквідності комерційного банку.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи були викладені в доповідях автора на тему:

- «Оцінка ефективності управління ліквідністю комерційних банків» оприлюднений на студентській науково-практичній конференції «Фінансове забезпечення економіки» (30 травня 2019 р., ЖНАЕУ);

- «Аналіз рівня ліквідності вітчизняних комерційних банків» оприлюднений на міжнародній науково-практичній конференції з нагоди 25-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту «Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід» (10-11 жовтня 2019 р., ЖНАЕУ);

- «Удосконалення регулювання та управління ліквідністю комерційних банків» студентській науково-практичній конференції «Студентські наукові читання: 2019» (20 листопада 2019 р., ЖНАЕУ).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Основний текст роботи викладено на 27 сторінках комп'ютерного тексту. Ілюстративний матеріал представлено у вигляді 11 таблиць та 1 рисунка. Структурно робота включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел (45 найменувань), 2 додатки.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено, що Національний банк України регулює ліквідність комерційних банків шляхом: встановлення обов'язкових економічних нормативів ліквідності та здійснення контролю за їхнім дотриманням; оцінювання ліквідності банків під час здійснення інспекційних перевірок та застосування адекватних заходів впливу за порушення нормативів ліквідності, здійснення ризикової діяльності; застосування інструментів рефінансування для регулювання ліквідності банків, виконання функції кредитора останньої інстанції. Наразі в Україні діють три нормативи ліквідності банків: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6).

2. Доведено, що поряд з традиційними нормативами ліквідності Національний банк України запроваджує нові нормативи для комерційних банків, розроблені Базельським комітетом з банківського нагляду у відповідь на світову фінансову кризу 2007-2008 рр. Стандарти Базеля III вводяться для підвищення стійкості вітчизняних банків до короткострокових шоків ліквідності та наближення стандартів регулювання банківської діяльності в Україні до європейських. Для успішного застосування цих нормативів необхідно підвищити рівень капіталізації та збільшити базу ліквідних активів вітчизняних комерційних банків.

3. Встановлено, що оцінка ліквідності комерційного банку є досить складним завданням, оскільки показує можливість банку відповідати за своїми зобов'язаннями, а також характеризує готовність постійно підтримувати сталий рівень ліквідних коштів, необхідний для розрахунків з клієнтами. Фактичний норматив миттєвої ліквідності по системі банків України на 01.09.2019 року рівний 66,37 %, що менше значення також показника на 01.09.2018 року на 5,30 % чи в 1,1 рази, на 01.09.2017 року перевищує на 11,93 % чи в 1,2 рази%, а

в порівнянні до 01.09.2016 року перевищує на 4,36 % чи в 1,1 рази. Фактичний норматив поточної ліквідності по системі банків України на 01.09.2019 року рівний 66,37 %, що менше значення також показника на 01.09.2018 року на 5,30 % чи в 1,1 рази, на 01.09.2017 року перевищує на 11,93 % чи в 1,2 рази, а в порівнянні до 01.09.2016 року перевищує на 4,36 % чи в 1,1 рази. Фактичний норматив короткострокової ліквідності по системі банків України на 01.11.2019 року рівний 93,57 %, що менше значення також показника на 01.11.2018 року на 1,40 % і менше на 01.11.2017 року на 2,28 %, а в порівнянні до 01.11.2016 року зросло на 6,41 % чи в 1,1 рази

4. Доведено, що нормативи ліквідності по банківській системі України за 2016-2018 рр. знаходяться у межах норми, однак спостерігається істотне коливання нормативу поточної ліквідності і зниження нормативу миттєвої ліквідності. Основною причиною такого коливання є збільшення рівня позикового капіталу у зв'язку з несприятливою ситуацією на ринку. Новий обов'язковий норматив – коефіцієнт покриття ліквідності (LCR) запроваджує мінімальні вимоги до рівня короткострокової ліквідності банків. Новий норматив повинен забезпечити такий рівень ліквідності банків, якого б вистачило для повного і своєчасного виконання зобов'язань протягом 30 днів стресового періоду, тобто в кризових умовах, коли відбувається значний відтік коштів клієнтів та вкладники відмовляються подовжувати депозити.

5. Встановлено, що підтримання достатнього рівня ліквідності комерційним банком є важливим чинником його діяльності, який свідчить про фінансову стабільність та спроможність банку протистояти негативним наслідкам кризових ситуацій з метою поліпшення управління ліквідністю комерційні банки повинні приділяти більшу увагу внутрішнім чинникам і впливати на них для зниження ризику ліквідності, оскільки зовнішні фактори слабо піддаються впливу з боку самого банку. Для ефективного управління ліквідністю комерційні банки повинні дотримуватись зваженої стратегії управління ліквідністю, що матиме позитивний вплив на фінансову стійкість комерційного банку.

6. Доведено, що з метою підтримки ліквідності комерційний банк зобов'язаний постійно підтримувати необхідний і достатній рівень коштів на кореспондентських рахунках, готівкових коштів в касі, швидкоореалізованих активів, тобто управляти ліквідністю. Для ефективного управління ліквідністю комерційні банки повинні переглянути свої стратегії управління ліквідністю. Реалізація запропонованої стратегії допоможе забезпечити підтримку ліквідності на належному рівні, що матиме позитивний вплив на фінансову стійкість банку

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова Л., Мусаєв Е. Управління ліквідністю банку в сучасних економічних умовах. *Економічний вісник ДВНЗ "Український державний хіміко-технологічний університет"*. 2019. № 1. С. 65-71.
2. Аналіз ліквідності / Офіційне Інтернет-представництво НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/index> (дата звернення: 10.09.2019).
3. Баріда Н. П. Регулювання ліквідності банків в умовах нестабільності фінансових ринків. *Вісник Одеського національного університету*. Серія: Економіка. 2014. Т. 19, Вип. 5-6. С. 99-102.
4. Бойко А. С. Фактори впливу на забезпечення банківської ліквідності в Україні. *Агросвіт*. 2018. № 11. С. 43-47.
5. Васильчишин О. Б. Фінансова безпека банківської системи України в умовах загрозливих тенденцій виведення капіталу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Економіка і управління. 2018. Т. 29(68), № 1. С. 73-83.
6. Васьківська К. В., Рубаха С. А. Напрями підвищення ефективності функціонування банківської системи України. *Молодий вчений*. 2018. № 11(2). С. 1077-1080.
7. Грудзевич У. Я. Проблеми і перспективи впровадження вимог "Базелю III" при визначенні ліквідності банків України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 2. С. 57-62.
8. Гурський Д. Ю. Перспективи коефіцієнтного аналізу як засобу оцінки ліквідності банківської системи. URL: <http://knutd.com.ua/publications/pdf/Visnyk/2015-2/74-83.pdf> (дата звернення: 30.04.2019).
9. Дзямулич М. І., Чиж Н. М., Урбан О. А. Особливості запровадження коефіцієнту покриття ліквідності (LCR) в діяльність комерційних банків *Економічні науки*. Серія: Облік і фінанси. 2017. Вип. 14. С. 63-68.

10. Диба М. І., Стукан І. Ю. Динамічний індикатор ліквідності банківської системи в умовах економічної нестабільності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 10. С. 15-21.
11. Зверук Л. А., Руденко В. Ю. Система управління ліквідністю банківської установи. *Бізнес Інформ*. 2018. № 11. С. 394-401.
12. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2017 / Офіційне Інтернет-представництво НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60764561> (дата звернення: 10.09.2019).
13. Значення економічних нормативів по системі банків України: Офіційний сайт Національного банку України URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 (дата звернення: 10.09.2019).
14. Карпець О. С. Аналітико-прикладний інструментарій оцінки і прогнозування ліквідності банківських установ. *Бізнес Інформ*. 2017. № 10. С. 306–313.
15. Косарева І. П., Крамська Д. О. Ліквідність банку: сутність та вплив основних факторів на діяльність банків. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 29(1). С. 99-103.
16. Косов А.С. До питання про методіку прогнозування середньострокової ліквідності в банку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 27(1). С. 73-77.
17. Коцюба І. І. Управління ліквідністю – основа інтеграції стратегічного управління фінансовою діяльністю у банку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 6. С. 81-85.
18. Краснова І.В., Громницька І.Ю. Процес розгортання кризи ліквідності банківської системи в циклічних умовах. *Бізнес Інформ*. 2018. № 5. С. 343-350.

19. Надмірна ліквідність банківської системи становить \$4 мільярди. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/1963316-nadmirna-likvidnist-bankivskoji-sistemi-stanovit-4-milyardi-nbu.html> (дата звернення: 10.09.2019).

20. Національний банк впроваджує новий норматив для банків – коефіцієнт покриття ліквідністю LCR / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=64531757&cat_id=55838 (дата звернення: 30.04.2019).

21. Новікова Л. Ф. Проблеми та шляхи вдосконалення інструментів регулювання ліквідності банківської системи. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2018. № 4. С. 93–103.

22. Олексин А. Г. Основи проведення маркетинг-менеджменту ліквідністю комерційного банку та його вплив на банківську систему України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2016. Вип. 18(2). С. 128-134.

23. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://www.bank.gov.ua/stability> (дата звернення: 01.12.2019).

24. Пайтра Н. Г., Барилюк І. В., Кудряк Ю. В. Ліквідність банків України: стан та стратегії регулювання. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Економіка*. 2015. Т. 23, вип. 9(3). С. 103-112.

25. Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) : постанова Правління НБУ від 15 лютого 2018 року № 13. URL: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=64546644> (дата звернення: 18.11.2019).

26. Про банки і банківську діяльність:кон України від 07.12.00 р. №2121-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 18.11.2019).

27. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 р. №679. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 18.11.2019).

28. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України № 2664-III від 12.07.2001 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/> (дата звернення: 18.11.2019).

29. Рішення правління НБУ № 101-рш «Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR)» від 15 лютого 2018 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr101500-18> (дата звернення: 18.11.2019).

30. Рожкова К. НБУ назвал параметри запуску нормативов LCR и NSFR // Фінансовий клуб. 11.08.2018. URL: <https://finclub.net/news/nbu-nazval-parametry-zapuska-normativov-lcr-i-nsfr.html> (дата звернення: 18.11.2019).

31. Рослик Я. Аналіз рівня ліквідності вітчизняних комерційних банків. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 25-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту *Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід*. (10-11 жовтня 2019 р., ЖНАЕУ). Ж.:ЖНАЕУ. 2019. С. 127-132.

32. Рослик Я. Оцінка ефективності управління ліквідністю комерційних банків. Матеріали студентської науково-практичної конференції *Фінансове забезпечення економіки* (30 травня 2019 р., ЖНАЕУ). Ж.:ЖНАЕУ. 2019. С. 155-160.

33. Рослик Я. Удосконалення регулювання та управління ліквідністю комерційних банків. Матеріали студентської науково-практичної конференції *Студентські наукові читання 2019* .(20 листопада 2019 р. ЖНАЕУ). Ж.:ЖНАЕУ. 2019. С. 99-102.

34. Рудан В. Я. Ліквідність банківської системи України: сучасний стан і стратегічні орієнтири управління. *Економічний аналіз*. 2017. Том 27, № 4. С.170–179.

35. Руденок О. О., Волкова В. В. Управління ліквідністю банку в умовах переходу до нових стандартів базеля III. *Економіка і організація управління*. 2018. № 1 (29). С. 104-111.

36. Сидоренко П. О. Ендогенні фактори порушення ліквідності комерційних банків. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 17. С. 20-24.
37. Сидорчук Я. Ю. Особливості підходів щодо визначення і оцінки платоспроможності та ліквідності банківських установ. *Modern economics*. 2017. № 6. С. 176-183.
38. Сирчин О. Л. Показники оцінки ліквідності банку. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2016. № 1. С. 267-274.
39. Стандарти управління ліквідністю банку. НБУ. Департамент фінансової стабільності. 18.05.2018. С.4. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=69900831> (дата звернення: 18.11.2019).
40. Стукан І. Ю. Теоретичні та практичні підходи до оцінки ліквідності банківської системи. *Стратегія економічного розвитку України*. 2018. № 42. С. 147-161.
41. Успенко В. І., Хіжняк О. С. Аналіз сучасного стану ліквідності банків України. *Молодий вчений*. 2016. № 1(1). С. 191-195.
42. Фуксман О. Ю. Удосконалення механізму управління ліквідністю в банках із використанням системи трансфертного ціноутворення. *Академічний огляд*. 2015. № 2. С. 50-57.
43. Шийко В. І. Оцінювання управління ліквідністю банківських установ. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 12. С. 68-74.
44. Basel III: international regulatory framework / BIS. URL: <https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm?m=3%7C14%7C572> (дата звернення: 30.04.2019).
45. Q&A про запровадження нового нормативу короткострокової ліквідності банків LCR / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=64531875&cat_id=64591009 (дата звернення: 30.04.2019).